

Andrej Misson

Univerza v Ljubljani, Akademija za glasbo

RAZMISLEK O SODOBNEM SLOVENSKEM ZBOROVSTVU

Strokovni članek / Professional Article

Izveček

Pomembni temelji slovenskega zborovstva so v ljubezni do petja, lepi glasbeni dediščini, pa tudi v naši kulturni in družbeni poziciji. Historično smo se s petjem srečevali vsak dan, posebej v cerkvi, zgodaj pa tudi že v šolah, kjer so le-te bile, po mestih in samostanih. Z njim smo gradili tudi našo identiteto, ob krhkih mejah s sosednjimi narodi. V 19. stoletju so nastopili družbeni pogoji za razcvet slovenskega zborovskega petja. To je napredovalo iz desetletja v desetletje. Danes je zborovstvo na zavidljivi ravni, tako v poustvarjalnosti kot v ustvarjalnosti, česar pa ne bi bilo brez zavzetega pedagoškega dela. Med Slovenci je bilo in še je mnogo uspešnih zborovskih skladateljev, eden sodobnih in zavzetih je tudi Jakob Jež. Slovenski zbori nas uspešno promovirajo doma in na tujem. Sodobno zborovstvo pa ima tudi številne izzive, tako nematerialne kot materialne narave. Če jih bomo sposobni obvladovati, se nam obeta lepa zborovska prihodnost.

Ključne besede: zborovstvo, zborovsko petje, glasbena teorija, glasbena pedagogika

Abstract

Brief Overview of Contemporary Choral Singing in Slovenia

The foundations of Slovenian choral music are built on the love of singing, beautiful musical heritage and also on its cultural and social position. In the past, singing was present everywhere—especially in churches and soon also in schools. The latter were mostly situated in towns and monasteries, and helped us built our identity along the fragile borders with the neighbouring nations. In the middle of the 19th century, social conditions were perfect for the flourishing of Slovenian choral singing, which was improving from decade to decade and soon became the basis of our identity. Today, choral singing is at a high level, both in terms of performance as well as composition, and dedicated teachers surely deserves some of the credit. There have been many successful choral composers in Slovenia, among them also eager contemporary composer Jakob Jež. Slovenian choirs represent their country successfully home and abroad. Nevertheless, many challenges await contemporary choral singing, both immaterial and material in nature. If these can be managed, great future lies ahead of it.

Keywords: choralism, choral singing, music theory, music pedagogy

Pomembni temelji slovenskega zborovstva so ljubezen do petja, lepa glasbena dediščina ter naš kulturni in družbeni položaj. S petjem so se najbrž vsak dan srečevali že naši davni predniki, še posebej urejeno in sistematično v cerkvi, zgodaj tudi že v šolah po mestih in samostanih, če so jih imeli. Predvsem pa smo z njim gradili našo identiteto. Petje je (bilo) neločljivo povezano z jezikom. Zato se je zborovstva treba lotevati sistematično, široko in poglobljeno. Na Slovenskih glasbenih dnevih leta 2015 sem se tega področja lotil temeljiteje in zapisal takole: »Zborovsko petje ima med Slovenci posebno mesto. Vse, kar je z njim neposredno ali posredno povezano, lahko uvrstimo v zborovstvo. Že od 19. stoletja gradimo pevsko kulturo v umetniški, pedagoški in znanstveni praksi.« Nadaljeval

sem z omembo evropske statistične raziskave in kratko kroniko pomembnejših dogodkov, povezanih z zborovstvom v minulem tridesetletnem obdobju. Predstavil sem sistematiko obravnavanega področja; umetniško, organizacijsko in ekonomsko. Končal sem s kratko predstavitevijo izbranih zborovskih dosežkov in opozoril na pomen Slovenskih glasbenih dni za zborovsko področje. Sklenil pa sem, »da je zborovsko petje pri nas izjemno pestro, vitalno in v svojih vrhovih primerljivo z vrhunskimi dosežki v znanosti in športu«.¹ Tudi tokrat se držim tedaj predlagane sistematike obravnave, ki obsega vse plasti, povezane z zborovstvom:

1. umetniško področje (vidik),
2. organizacijsko področje (vidik),
3. finančno, ekonomsko področje (vidik).

Vsako področje obravnava svojo snov in problematiko, področja so med seboj tesno povezana in druga na drugo pomembno vplivajo. Kakršna koli pretirana slabitev katerega koli področja sčasoma slabšalno vpliva na preostale.

Umetniško področje

Umetniško področje obsega vse, kar se dotika zborovskega petja kot glasbe, od nastanka, partiture, izvedbe in poslušalcev. Običajno ta umetniški krog zajema:

1. ustvarjalnost, nastanek in zapis dela;
2. poustvarjalnost, realizacijo, konceptualno izvedbo dela (po Ingardnu²);
3. konkretizacijo dela pred občinstvom ter odziv poslušalcev na izvedena dela (recepcija).

Z ustvarjanjem in poustvarjanjem se ukvarjata glasbena stroka in znanost. Vsekakor pa nam marsikaj koristnega o ustvarjalcih, poustvarjalcih in poslušalcih prinašajo tudi druge veje znanosti, predvsem psihologija in sociologija. Umetniška govorica sicer mora biti svobodna, spontana, vendar tudi premišljena in načrtovana. Psihološka spoznanja lahko odlično dopolnijo našo intuicijo in medsebojne odnose, še posebno odnos s poslušalci.

Ustvarjalnost

Problematika ustvarjanja zborov je obširna. Skladatelj je pri tem razpet med (popolno) osebno svobodo umetniškega izražanja in med sprejemanjem splošnega okusa poslušalcev, kar relativizira njegovo ustvarjalno svobodo. Upoštevati mora tudi posebne zahteve, ki jih prinašajo različne zasedbe, koncertne prilležitosti, npr. letni, tekmovalni nastopi, različne posebne okoliščine, kot so pogrebi, slovesnosti ipd. Danes so skoraj vsi ljudje vsaj nekoliko glasbeno izobraženi. Zborovske skladbe pa ustvarjajo bolj ali manj glasbeno izobraženi glasbeniki. Pri tem si lahko izvrstno pomagajo s številnimi računalniškimi programi, predvsem notacijskimi. Akademija za glasbo Univerze v Ljubljani študente kompozicije spodbuja in usmerja pri skladanju zborovskih del. Pri

¹ Andrej Misson, »Ob tridesetletnici, kratek pregled minule tretjine stoletja zborovstva na Slovenskem«, v: *30 let glasbe, koncerti, delavnica in drugi dogodki, mednarodni muzikološki simpozij* (Ljubljana: Festival, 2016), 196–216.

² Glej: Roman Ingarden, *Eseji iz estetike* (Ljubljana: Slovenska matica, 1980).

številnih predmetih intenzivno spoznavajo starejša in sodobna zborovska dela. Za skladatelja vokalne glasbe je še posebej pomembna lastna pevska izkušnja. Lahko mirno zapišemo, da glavnino zborovskih del ustvarimo vrhunsko izobraženi glasbeniki, seveda pa jih nekaj, tudi uspešnih, prav tako napišejo amaterski glasbeniki. Še posebej vredno je poudariti dvoje. Najprej, da je treba razvijati teorijo in prakso ustvarjanja zborov. Verjamemo, da sta teorija in praksa neločljivo povezani v celoto, podobno kot duh in meso. Dela, v katerih se avtorji preveč zanašajo na dobre teoretske temelje, lahko postanejo larpurlatistično prazna. Po drugi strani pa intuitivno skladanje lahko pripelje do praznega, všečnega, praktičnega ponavljanja že slišane brez premisleka.

Drugo, kar velja poudariti, je, kako pomembno je, da imamo danes slogovno širino ustvarjanja. Nastajajo dela, ki so tradicionalno oblikovana, tudi modernistično, resna in zabavna. Tako imamo zelo raznovrstna dela in lahko vsakdo najde kaj za svoj okus in želje. Vsi dobro poznamo latinski pregovor: *de gustibus non disputandum est* – o okusih se ne sme razpravljati. To ne pomeni le, da se o okusih ne kaže prepirati, ampak tudi, da se o estetiki del ni smiselno prepirati; še posebej ne na laični ravni. Dobro je, da ustvarjamo raznovrstna dela za različne okuse. Seveda pa tudi okus lahko gojimo in vzgajamo. Vendar pustimo ljudem svobodno izbiro in zaupajmo drug drugemu. Res je, da je družbeno, tržno okolje pogosto skrajno manipulativno, potrošnikom spretno vsiljuje razne izdelke, tudi umetniške, vseeno verjamem, da bo vsako dobro delo nekoč našlo svoje mesto.

Ustvarjalnost in poustvarjalnost sta pogosto povezani, saj določeni ansambli spodbujajo nastajanje specifičnih oblik glasbe, po drugi strani pa so nekatere, ki bi jih drugi težko izvedli, nastale prav za določene zборе. Dobro je tudi, da imamo v Sloveniji vrhunska zbora, kot sta modernistična Carmina Slovenica³ in v pop glasbo usmerjen Perpetuum Jazzile⁴, saj oba izvrstno dopolnjujeta širino naše zborovske umetnosti. Običajno pa tudi drugi zbori posegajo po slogovno različnih delih. Tako smo ob 135-letnici kamniške Lire izvedli žanrsko zelo raznovrsten program, od priredb ljudskih pesmi, zahtevnih umetnih skladb in popevk do opernih skladb.⁵ Naj dodam še tole misel: dokler bo želja po glasbi določene zvrsti, jo bomo tudi gojili. Narava je prilagodljiva in prav tako mi z njo.

Kompozicijskih izzivov ustvarjanja je veliko. Naj naštejemo nekaj pomembnejših. Petje zbora brez spremljave, *a cappella*, je pomembno, pravzaprav temeljno. Pevci ne potrebujejo instrumentalistov in nastope je lažje organizirati ter izvesti. Po drugi strani so zbori s spremljavo umetniško zelo zanimivi. V današnjem času imamo številne izvrstne instrumentaliste in uporaba raznovrstnih glasbil dela obogati in jih popestri. Posebna pozornost je namenjena iskanju vsebin za zborovske skladbe. Še vedno skladatelji izbiramo zelo raznovrstna besedila iz davne preteklosti ter sodobna, prozna in verzna, pišemo pa tudi dela brez literarne predloge. Prav tako slogovno presegamo dilemo modernizem – tradicionalizem. Posebej priljubljena je postala večslogovnost (polistilizem); radi mešamo slog klasične in popularne glasbe. Trudimo se ustvariti

3 Glej <https://www.carmina-slovenica.si/>

4 Glej <https://www.perpetuumjazzile.si/> (dostopno januarja 2019).

5 Glej Youtube, https://www.youtube.com/watch?v=05N4yAYgVgM&list=PLtMsnrDoZ1mrE-cwnlXt5Yjlfz_odb7ID (dostopno januar 2019). (dostopno januarja 2019).

komunikativna, zanimiva, privlačna dela na različni zahtevnostni stopnji. Skladatelji pa v svoje skladbe radi vpletajo tudi neglasbena sredstva, kot so: koreografija, rekviziti, razna tolkala in zvočila, s katerimi zbori želijo popestriti svoje petje in nastope.

Posebno spodbudo za skladatelje pomenijo razpisi in natečajji za zborovske skladbe, ki pomenijo lažjo pot za kakovostno izvedbo njihovih del. Naj od množice ustvarjenih del omenim največje uspešnice, ki so se uveljavile tudi mednarodno, in to v slovenskem jeziku: Vinko Vodopivec – *Žabe*, Alojz Srebotnjak – *Rezijanska*, Jakob Jež – *Igraj kolce*⁶, Aldo Kumar – *Dajte, dajte*.

Slika 1: Matej Kastelic, NU PUIITE, MUSICA NOSTER AMOR, za mešani zbor in solista, skladba študenta Akademije za glasbo, ki je prispela na natečaj ob mednarodnem simpoziju ob 90-letnici Jakoba Ježa leta 2018 na pobudo kolegice dr. Darje Koter.

♩ = 64

Sopran *p* *mp* *poco rit.* *p*

Alt *quasi f* *f* *mf*

Tenor *p* *mp* *p* *mf*

Bas *quasi f* *f* *mf* Nu

Vi - vat i - o mag - nis tur - ba sa - cra - ta vi - vat i - o mag - nis tur - ba sa - cra - ta Di - is, Nu

Od natečajev naj omenim pobudo kolegice dr. Darje Koter, da bi ob mednarodnem simpoziju o sodobni zborovski glasbi in 90-letnici skladatelja Jakoba Ježa, izvedenem na Akademiji za glasbo novembra leta 2018, pripravili razpis za zborovsko skladbo. Prispelo je delo našega študenta Mateja Kastelica. Lani je bila zanimiva pobuda Mitje Gobca in ptujskega Društva generala Maistra, da bi ob stoletnici konca 1. svetovne vojne pripravili nove uglasbitve pesmi Rudolfa Maistra ali njemu posvečenih pesmi. Razpis je bil zelo uspešen, v priložnostni notni ediciji je izšlo 22 raznovrstnih zanimivih del.⁷

Menim, da imamo skladatelji za ustvarjanje novih del dovolj priložnosti in zanje smo tudi nagrajeni. Eno zadnjih, zanimivih priznanj je prejela kolegica Katarina Pustinek Rakar za skladbo *Libertas Animi Cibus*. V rimskem Teatru Argentina so na pobudo mednarodne Fundacije Adkins Chiti organizirali koncert *Ženske v glasbi*. Na njem so izvedli tudi 10 skladb, izbrali so jih med 420, ki so jih napisale skladateljice iz 196 držav.

Vsekakor bi bilo zanimivo razmišljati še o psihologiji skladatelja in skladanja.⁸ Naj tu omenim le nekaj poudarkov. Za skladatelja je med najpomembnejšimi motivacija; predvsem notranja in tudi zunanja; npr. želja po socialni varnosti, zaslužku, uveljavitvi,

⁶ Glej npr. <https://www.youtube.com/watch?v=UnrFFlgA50c> (dostopno januarja 2019).

⁷ Rudolf Maister, *Kitica mojih*, ur. Mitja Gobec (Ptuj: Društvo generala Maistra, 2018).

⁸ Glej Anton Trstenjak, *Psihologija ustvarjalnosti* (Ljubljana: Slovenska matica, 1981 in Helga de la Motte-Haber, *Psihologija glasbe*, Ljubljana: Državna založba Slovenija, 1990).

uspehu, izpolnitvi umetniških ciljev ipd. Kakor koli že, dobro je, da so vzgibi za skladanje raznovrstni in da ima opazen delež pri tem želja, napisati zanimivo in dobro glasbeno delo.

Poustvarjalnost

V pevskih zborih pojejo pevci z različnimi glasovnimi sposobnostmi in glasbenim znanjem, pomembno je, da že zgodaj dobijo izkušnjo večglasnega petja. V boljših zborih pojejo šolani pevci. Podobno kot na Akademiji za glasbo izobražujemo skladatelje, izobražujemo tudi zborovodje, dirigente in pevce. Izobraževanje zborovodij je dovolj globoko in široko, obsega tako dirigentsko tehniko, splošno in specifično glasbeno izobrazbo in razgledanost. Menim, da smo slovenski dirigenti, zborovodje odlično izobraženi in skupaj s pevci suvereno nastopamo tudi v mednarodnem prostoru. Prav tako Slovenci dobro pojemo. Kot kaže, dobro osnovo za to dobimo že v šoli.

V Sloveniji poje okrog 1/10 prebivalstva, kar je 200.000 pevcev, odraslih in otrok. Po podatkih JSKD je bilo leta 2008 v Sloveniji okrog 1100 odraslih zborov, 800 mladinskih, 800 odraslih cerkvenih zborov ter okrog 400 otroških in mladinskih cerkvenih zborov. Po podatkih JSKD, ki sem jih pridobil leta 2015, odrasle zasedbe sestavlja:

- 340 mešanih zborov,
- 233 moških zborov,
- 167 ženskih zborov,
- 101 oktetov in
- 180 raznih malih skupin.⁹

Številke so najbrž zelo okvirne in se nenehno spreminjajo. Tudi tu je pomenljivo razmišljati o psihologiji pevcev in zborovodij.¹⁰ Med zanimivimi temami je prav tako motivacija pevcev in zborovodij. Kot sem že zapisal, je tudi tu treba upoštevati notranjo in zunanjo motivacijo; za vse je pomemben uspešen, javen nastop in notranje zadovoljstvo. Za zborovodje pa nemara tudi zaslužek. Ker pri nas honorarji niso visoki, morajo kolegi, da se lahko s svojo dejavnostjo preživljajo, voditi več zborov.

Odziv, recepcija

Izhodišče za razmišljanje o poslušalcih bi bila lahko kar psihološka in sociološka spoznanja. Ena bistvenih lastnosti, s katero se ukvarjamo tudi vsi glasbeniki, ki bi na svojih koncertih radi imeli čim več poslušalcev, je motivacija za poslušanje. Z motiviranjem poslušalcev se intenzivno ukvarjajo številni doma in po svetu. Prav gotovo sta pri tem pomembni vzgoja in izobraževanje, vendar nista čudežno orodje, ki bi polnilo dvorane. Pomembni so tako psihološki kot sociološki pogoji. Med psihološkimi naj opozorim na zadovoljstvo in ugodje, med sociološkimi pa poistovetenje z različnimi skupinami, na oblikovanje katerih zaznavno vpliva družba. SAZAS je v devetdesetih letih opravil statistično raziskavo trga za lastne potrebe in po tej raziskavi je okrog 40 % anketirancev poslušalo predvsem narodno-zabavno glasbo, zanimanje za zborovsko

---

⁹ Andrej Misson, n. d., prav tam.

¹⁰ Glej: Helga de la Motte-Haber, *Psihologija glasbe*.

glasbo pa je bilo okrog 10 %. Kakor koli že, do okusa poslušalcev moramo biti pozorni, seveda pa imamo dolžnost, da jim ga pomagamo oblikovati. Eden večjih današnjih problemov je prenasičenost z glasbo in s kulturnimi dogodki, zato je poslušalce težko privabiti na nastope. Dobro urejeni zbori z ustrežno finančno podporo si lahko zagotovijo ustrežno medijsko prisotnost, ki lahko vpliva na število poslušalcev. Perpetum Jazzile in Primorski partizanski zbor sta tako napolnila Dvorano Stožice, Cankarjev dom pa napolnijo predvsem uspešni gimnazijski zbori in orkestri. Grobe podatke o kulturni dejavnosti v Sloveniji pripravlja Statistični urad Republike Slovenije (SURS) in jih objavlja na svoji spletni strani.¹¹ Leta 2017 naj bi razne kulturne ustanove v Sloveniji vsak dan pripravile povprečno 60 kulturnih prireditev. S temi dogodki tekmujejo še amaterski, neinstitucionalni kulturniki.

Organizacijsko področje

Za delovanje vsakega zbora je pomembna njegova formalna urejenost in prav tako vključenost v skupnost. Običajni zbori imajo vodstvo, morda pravila delovanja. Pomoč pri delovanju je zagotovljena na ravni krajevnih skupnosti, občinski in državni ravni. Pomembno pomoč ponuja Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD), na občinski in državni ravni.¹²

Med pomembnejšimi oblikami nastopanja so tekmovanja, za katera prav tako skrbi JSKD (območna, regijska, državna, mednarodna). JSKD skrbi še za druga povezovanja zborov, zborovodij in predvsem za številne informacije o zborovstvu. Številni zbori imajo samostojna društva, nekatera so stanovska (npr. lovski zbori, zbori upokojencev ipd.), mnogo zborov pa deluje pod okriljem rimskokatoliške cerkve na Slovenskem.¹³ Skoraj vsaka večja župnija naj bi imela vsaj en odrasli, mladinski ali otroški zbor, ki sodeluje pri bogoslužju, revijah cerkvenih zborov pa tudi zunaj cerkvenih prostorov.

Finančno, ekonomsko področje

Eden največjih izzivov slehernega zbora je finančno poslovanje. Kakor gre ljubezen skozi želoдец, tako tudi zbor potrebuje nekaj sredstev za svoje delovanje.

Slika 2: Začetek sporazuma med SAZASOM in več ljubiteljskimi kulturnimi društvi, s katerim je bila dosežena razbremenitev avtorskih stroškov za ljubiteljsko dejavnost, Ljubljana, 2011.

sklenejo na podlagi 157. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Ur. list RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, s spremembami in dopolnitvami; v nadaljevanju ZASP) in 8. člena Pravilnika o javni probočtvi glasbenih del (Ur. list RS, št. 138/06; v nadaljevanju Pravilnik)

naslednji

SKUPNI SPORAZUM O UPORABI GLASBENIH AVTORSKIH DEL IZ REPERTOARJA ZDRUŽENJA SAZAS V OBLIKI JAVNEGA IZVAJANJA GLASBE V OKVIRU KULTURNE DEJAVNOSTI, KI JO IZVAJAJO KULTURNA DRUŠTVA IN UPOKOJENSKJE KULTURNE SKUPINE

11 Glej <https://www.stat.si/statweb> (dostopno januarja 2019).

12 Glej <http://www.jskd.si/> (dostopno januarja 2019).

13 Glej <https://katoliska-cerkev.si/>, <http://www.rkc.si/> (dostopno januarja 2019).

Odlivov je veliko, prilivov pa manj in številni slovenski zbori životarijo. Med odlive sodijo stroški dirigenta, delovanje zbora, nastopanje, materialni stroški (nabava not, inštrumentov, uglaševanje, servis glasbil ipd.). Posebni stroški so povezani z avtorskimi pravicami (SAZAS). Za številne ljubiteljske zборе je to kar precejšen zalogaj in vpliva na zmanjševanje števila nastopov. Med glavne prilive lahko uvrstimo denar, ki ga dobimo od krajevnih skupnosti in občin, boljši zbori tudi od države. Številni zbori že pobirajo članarine, nekaj prinesejo vstopnine in sponzorska sredstva. Pri slednjih je zdaj izrazito finančno tekmovanje z drugimi umetniškimi, kulturnimi dejavnostmi in s športom. Čedalje več nas trka na vrata javnih sredstev. Upajmo, da bo za našo dejavnost tudi v prihodnje dovolj zanimanja. V primerjavi s športom nismo zanimivi za podjetja, vsaj ne za tista, ki razpolagajo z večjimi sredstvi (športna oprema, vozila, telekomunikacijska in druga podjetja). Glavna državna sredstva so v rokah Ministrstva za kulturo, ki pa financira vso kulturo v najširšem pomenu, zborovska v tej shemi predstavlja malo sredstev.

Slika 3: Poročilo Ministrstva za kulturo o proračunu za leto 2017; zborovstvo je financirano zelo šibko, največkrat posredno, npr. v Društvu slovenskih skladateljev deluje zborovska sekcija, ki dobi denar za naročanje novosti.

4. Pregled realizacije državnega proračuna za kulturo po ključnih programskih sklopih oziroma dejavnostih v letu 2017 v EUR

	program ¹	projekti ²	SKUPAJ	%
UPRIZORITVENE UMETNOSTI	24.430.787	1.387.932	25.818.719	16,81
GLASBENE UMETNOSTI	26.464.934	1.525.555	27.990.489	18,22
VIZUALNE UMETNOSTI	6.796.897	1.443.761	8.240.658	5,36
INTERMEDIJSKE UMETNOSTI	0	439.100	439.100	0,29
ZALOŽNIŠTVO	4.790.897	250.000	5.040.897	3,28
KNJIŽNICARSTVO	6.496.595	3.106.641	9.603.236	6,25
FILMSKA DEJAVNOST	6.361.001	233.753	6.594.754	4,29
MEDIJI ³	0	2.144.569	2.144.569	1,40
LJUBITELJSKA DEJAVNOST	4.041.324	350.758	4.392.082	2,86
VARSTVO PREMIČNE KULT. DED. ⁴	28.191.363	1.062.078	29.253.441	19,04
VARSTVO NEPREMIČNE KULT. DED.	9.910.864	1.859.024	11.769.888	7,66
MANJŠINSKE SKUPNOSTI V RS	708.568	962.150	1.670.718	1,09
MEDNARODNO SODELOVANJE ⁵	0	663.369	663.369	0,43
SAM. USTV. NA PODR. KULTURE	0	8.741.039	8.741.039	5,69
ŠTIPENDIJE	0	448.201	448.201	0,29
INVESTICIJE IN INV. VZDRŽEVANJE	0	1.524.935	1.524.935	0,99
OSTALO ⁶	0	3.174.505	3.174.505	2,07
UPRAVNI ORGAN MK	6.114.970	0	6.114.970	3,98
SKUPAJ	124.308.200	29.317.370	153.625.570	100,00

Problemi in izzivi

V tem svojem razmišljanju sem večkrat uporabil besedo izziv. Vsa področja in vsi, ki v njih delujemo, imamo kup različnih problemov in izzivov. Naš glavni cilj je vsekakor ta, da dosežene ravni zborovstva ne znižamo, ampak dvignemo. Izzivi so povezani s problemi na teh področjih. Naj navedem nekaj poudarkov, najprej glede izzivov v ustvarjanju. Eden večjih skladateljskih problemov je jezik, saj so naše skladbe omejene na

majhno število izvajalcev in poslušalcev. Skladba v slovenščini mora biti izjemno glasbeno zanimiva in učinkovita, da jo tuji zbori izvedejo v izvirnem jeziku; takšne so denimo *Žabe* Vinka Vodopivca. Seveda imajo pevci ljudstev, ki so vzgojeni v multikulturalnosti, s tem manj težav. Lira je navezala stike z nizozemskim moškim zborom iz Ulfta, ki je doslej izvedel več slovenskih pesmi, v glavnem priredbe naših ljudskih; lažje so dosegljive sakralne skladbe, ki jih pišemo v latinščini. Danes smo vsi obsedeni z angleščino, vendar sem, ko sem dobil naročilo za nizozemski zbor, skladbo napisal v angleščini in slovenščini. Morda je dvojezično skladanje ena od možnih rešitev za manj številne narode in njihovo zborovsko glasbo. Poseben izziv je tudi ustvarjanje skladb, ki so privlačne, zanimive in ne dolgočasne (»boring«). Vendar recepta za tovrstno skladanje ni. Je pa čedalje več skladb, dobra dela iz preteklosti ostajajo in prihaja čedalje več novih, domačih in tujih. Na splošno je danes prisotna hiperprodukcija umetniških del, tudi glasbenih in zborovskih. Med hiperprodukcijo izdelkov in umetniških del pa je pomembna razlika: medtem ko trg s svojimi pravili in lastnostmi uravnava hiperprodukcijo izdelkov, te uravnave pri hiperprodukciji umetniških in glasbenih del načelno ni, razen v zabavni glasbi. Umetniki želimo ustvarjati, četudi za naša dela ni velikega zanimanja. Vsi pa bi radi, da nam naše delovanje plačuje skupnost oziroma država. Bojim se, da se bo ta problem v prihodnje še zaostрил. Človeškemu skladanju pa se bo pridružilo še algoritemsko, računalniško.

Skladbe so sporočilno različno močne, velika skladateljska spretnost je oblikovati odlično novost in jo razširiti med poslušalce. Danes nam je v pomoč tudi internet, npr. posnetke lahko objavimo na *youtu*. Glasbena moč in izrazna učinkovitost skladbe nista odvisni od težavnosti, sloga skladanja, vrste kompozicijskih sredstev in žanra. Za izvedbo dobrega dela se je vredno potruditi, za slabše delo pač ne. Nihče, še posebej amaterski zbor, si ne bo privoščil celoletnega truda za to, da bo delo izvedel samo enkrat, in še to brez dobrega odziva poslušalcev. Težavnost skladbe je treba skrbno načrtovati, skladbe morajo biti težavnostno uravnotežene. Večinoma jih ima zgolj nekaj izjemno težkih mest, sicer pa so preproste. Zbor se bo s temi težavnimi mesti pretirano ukvarjal, interpretacija pa bo posvečena bolj iskanju srečne poti preko teh pasti do konca.

Več problemov in izzivov pozna tudi poustvarjanje. Petje v zboru danes tekmuje s številnimi dejavnostmi. Redno obiskovanje vaj in nastopanje pomeni, da se pevci dobro počutijo na vajah in na odru. Zborovodij je veliko, v naravi Slovencev je očitno tudi to, da se raje družimo v majhnih skupinah, tako gojimo svojevrstno zborovsko vrtičkarstvo. Ker je zborov veliko, dobrih pevcev pa manj, nekateri pevci nastopajo v več zborih. Lep primer so revije, na katerih nastopi več zborov in opazimo pevce, ki se selijo po različnih zborih. V veliko zborih prepevajo tudi starejši pevci. Za zborovodjo je poseben izziv pripraviti ustrezen program. Zborovodij imamo dovolj, dobro plačanih mest je malo, volje za prostovoljno delo pa ne veliko. Zgodi se tudi, da se ambicije zbora in zborovodje razidejo. Zbor ni samo umetniško telo, pač pa tudi družbeno in družabno. Številni zborovodje veliko časa namenjajo razvijanju odnosov v zboru, tudi z raznimi ne pevskega dejavnostmi. Spet drugi zbori se dobivajo le za posamezne projekte. Skupaj pridejo izključno s ciljem, da izvedejo določen nastop, lahko tudi tekmovalni. Problem in obenem izziv je prav tako nacionalna identiteta. V svetu instantnih globalnih informacij smo, takoj

so nam dosegljive številne skladbe in posnetki. Komunikacija čedalje bolj poteka v angleščini in tega se niti ne zavedamo več. Na naše programe se uvrščajo čedalje bolj neslovenska dela različnih žanrov in kultur. Menim, da bomo vseeno morali začeti bolj pozorno gojiti slovensko kulturo in umetnost. Samo ta nam bo omogočala prepoznavnost v svetu in kulturno samostojnost.

Ker zbori ne pojemo sami sebi, čeprav se na kakšnem koncertu glede na število poslušalcev tako zdi, je pomembno, da gojimo odnos do poslušalcev. Tudi tu je opaziti več problemov in izzivov. Naj najprej omenim staranje poslušalcev. Velik izziv je, kako z našimi programi pritegniti mlajše poslušalce. Ker je umetniška dejavnost zelo razvejana, z veliko raznovrstnimi umetniki in umetniškimi skupinami, je naša skupnost prenasočena z nastopi in tudi z raznimi kulturnimi dogodki.¹⁴ Že dolgo med seboj tekmujemo za poslušalce, obenem živo muziciranje tekmuje tudi s posnetki. Ti so objavljeni na raznih medijih: radiu, televiziji, internetu. Seveda pa zborovsko petje ni samo koncertno petje, je tudi sodelovanje pri različnih dogodkih, pogrebih, proslavah, mašah ipd. Tudi tu naše muziciranje poslušalci primerjajo s posnetki. Vsi vemo, da so posnetki posebej skrbno pripravljene in urejeni, živo petje pa je odvisno od številnih parametrov, ki jih določajo čas in kraj nastopa, razpoloženje pevcev, njihovo psihološko in telesno stanje. In današnji poslušalci so gotovo zahtevnejši, kot so bili tisti v preteklosti.

Med organizacijskimi problemi in izzivi naj omenim samo splošnega, ki je nevaren tudi za zборе. Bojim se, da bo zaradi vse večje pravne reguliranosti in odgovornosti ter finančne zahtevnosti delovanja zborov, čedalje težje pridobiti ljudi, ki bi bili pripravljene opravljati vodstvene funkcije v zboru. Upam, da politika ne bo ukinjala sedanje urejenosti zborovskega petja v Sloveniji in bo raje spodbujala ljudi, da se stanje izboljša, ter nam s tem vsem olajšala delo in delovanje. Tu se dotikamo morda enega od najbolj občutljivih področij in izzivov, finančnega in ekonomskega. Veliko postorimo prostovoljno, brez plačila, za naše veselje, vendar stvari že zdavnaj niso več »socialistično« preproste. Že zagotovitev prostora za vaje ni več preprosta. Zbori moramo za prostor, v katerem vadimo, prispevati najemnino, sredstva za njihovo vzdrževanje in ogrevanje. Prav tako je treba zbrati denar za honorarje in notno gradivo, fotokopiranje novejših edicij načelno ni več možno. Organizacija koncertov, tudi plačevanje SAZASU, promocija, reklamiranje niso zastoj. Medijska odmevnost pa je šibka, oziroma spet pomeni strošek, razen če je koncert prepoznan kot javno pomemben. Če prirejamo koncerte s kolegi instrumentalisti, se stroški še povečajo. Pademo v začarani krog, finančna sredstva nam ne omogočajo prevelikega števila nastopov, kar pomeni, da se zanimanje za petje in poslušanje še zmanjša. Tudi sicer je v naših vodilnih medijih pozornost, namenjena zborovski umetnosti, slaba in občasna. Videti je, da je uredniška politika medijev, z redkimi izjemami, povsem stihijska in najbrž skomercializirana. Zbori smo očitno tržno nezanimivi. Poznam kar nekaj zborov, skoraj vsi se soočajo s podobnimi finančnimi problemi in izzivi. Tu pa se dotikamo tudi glavnega problema in izziva: kakovostnega obstoja zborovstva samega. Zaenkrat se zdi, da je želje po petju in poslušanju še vedno dovolj. To pa pomeni, da bo ostala tudi potreba po novih zborovskih delih in izobraženih glasbenikih.

---

¹⁴ Glej <https://www.stat.si/statweb> (dostopno januarja 2019).

Sklep

Med optimizmom in pesimizmom bodimo realni. Predvsem v 19. stoletju so se razvile družbene razmere za razcvet slovenskega zborovskega petja. To je iz desetletja v desetletje napredovalo. Danes je zborovstvo na zavidljivi ravni, tako v poustvarjalnosti kot v ustvarjalnosti, česar pa tudi ne bi bilo brez zavzetega pedagoškega dela. Med Slovenci je bilo in je še mnogo uspešnih zborovskih skladateljev, eden sodobnih in zavzetih je tudi Jakob Jež. Prav tako imamo mednarodno priznane zborovodje in pevce. Slovenski zbori nas uspešno promovirajo doma in na tujem. Ima pa sodobno zborovstvo tudi številne izzive, tako nematerialne kot materialne narave. Če jih bomo sposobni obvladovati, se nam obeta lepa zborovska prihodnost.

Pred petimi leti sem pripravil članek o reviji *Grlica*, ki jo je več let skrbno urejal Jakob Jež. Ob koncu sem zapisal besede Miška Kranjca o petju grlice: »*Večno ista pesem, enolična, nekam tožna, pa vendar lepa. Posvečena je pomladi, mlademu zarodu, ki bo kmalu oživel, posvečena je bodočnosti, zakaj tudi grlice skrbijo za bodočnost svojega pokolenja. Pesem ne bo umrla, ker se bodo grlice vračale.*«¹⁵

Summary

The foundations of Slovenian choral music are built on the love of singing, beautiful musical heritage and also on its cultural and social position. Singing is closely related to language and as such an important contributor to the strengthening of our national identity. The field of choralism covers three important areas: artistic, logistic and economic. Each area has its own subject and issues. The artistic area covers the composition, performance and reception of choral music. Each area is shortly introduced in the paper. An important aspect of composing is finding a balance between personal artistic freedom and expectations of musicians and listeners. Composing on Slovenian texts poses another problem, since the target audience is rather small. Only the most successful compositions are sung by foreign choirs in Slovenian language. Composers write pieces in various styles and genres, even polystylistic. They often use non-musical elements: choreography, different tools, percussion instruments and various sources of sound to create a diversification in singing and performing. A special care is given to the communication with and the education of the audience. Among the most contributing scientific fields for the artistic work are psychology and sociology. The logistic and economic areas are shortly introduced as well. Choralism has its share of issues and obstacles in all areas, but in overcoming them, we can maintain the great choral tradition in Slovenia and even improve it.

---

15 Miško Kranjec, »Grlice«, *Sodobnost* (1933–1941), l. 6 (1938), št. 7/8.